

THEOPHRASTUS

KARAKTERS

VERTAALD EN INGELEID DOOR

Dr. P. GROENEBOOM

Voor mijn zoon.
P. Gr.

De vertalingen der citaten in vreemde taal kan de lezer achterin het werkje vinden.

GEDRUKT TER DRUKKERIJ „DE DEGEL" AMSTERDAM.

INLEIDING

Overlevering

REEDS Cobet toonde aan, dat van de 150 of meer handschriften, in welke de tekst van Theophrastus' Karakters voor ons bewaard is gebleven, de overgroote meerderheid van nul en geener waarde is: voor de eerste 15 capita kunnen wij volstaan met twee oude codices uit Parijs, nl. A (elfde eeuw) en B (tiende of elfde eeuw); wat de rest betreft hebben wij een Vaticaansch handschrift (V) uit de 13de of 14de eeuw te volgen.

Deze uitspraak van Cobet is door den laatsten uitgever van Theophrastus, Hermannus Diels, in de voorrede van de Oxfordsche uitgave overgenomen en bevestigd.

Een eigenaardige positie onder de handschriften neemt de zoog. Epitome Monacensis in, een uittreksel uit de 15de eeuw, waarin een enkele goede lezing bewaard is gebleven: deze lezingen zijn echter volgens Diels — mijn eigen afwijkende meening heb ik elders uiteengezet — van dien aard, dat het zeer goed mogelijk is voor een verstandig

mensch de bedoelde verbeteringen aan te brengen zonder de hulp van een afzonderlijke overlevering, zoodat het niet geoorloofd is aan te nemen, dat de Epitomator Monacensis gebruik heeft gemaakt van een ouden codex, welke een betere traditie bewaarde dan ABV. De uittreksels, die zich tot 21 capita beperken, zijn bovendien slechts in enkele hoofdstukken van eenigen omvang.

Aan den tekst der 30 karakters gaat een dwaas en onecht prooëmium vooraf, waarin de schrijver o.a. beweert, dat hij reeds 99 jaar geleefd heeft: dit laatste gelooven wij gaarne, gedachtig aan het oude woord der Grieken: grijsaards — tweemaal kinderen: stijl en strekking ademen het begin van den Byzantynschen tijd (6de eeuw), toen bijv. I. Stobaeus een anthologie voor zijn zoon bestemde „tot het vormen en beter maken van de ziel des knaaps."

Hetzelfde, wat van het prooëmium gezegd is, geldt ook van de onechte en zonderlinge epilogen, in welke men hier en daar de stem van den vermanenden monnik meent te hooren: *ook de definities aan het begin der hoofdstukken schijnen nu en dan corrupt of in verkorten vorm overgeleverd te zijn.*

Uitgaven

De oudste gedrukte uitgave van Theophrastus, welke slechts 15 Karakters bevat, is die van W. Pirckheymer, gedrukt te Nürnberg in 1527 en opgedragen aan Albrecht Dürer.

In 1552 volgde een uitgave van G. Battista Camozzi te Venetië, die in een editie van Aristoteles o.a. 23 van Theophrastus' Karakters publiceerde. De beroemde Isaac Casaubonus schonk ons driemaal een uitgave van Theophrastus (Leiden 1592, 1599, 1612): in de tweede en derde liet hij reeds 28 karakters drukken.

Behalve de editie van Peter Needham (Cambridge 1712), die voor het eerst de Parijsche handschriften AB. op de juiste waarde wist te schatten, verdient vermelding de uitgave van J. F. Fischer (Coburg 1763), waarin is saamgevat al wat tot op zijn tijd voor Theophrastus is gedaan.

In 1786 publiceerde J. C. Amaduzzi te Parma de nog ontbrekende capita 29 en 30 uit een Vaticaansch handschrift.

J. A. Goez gaf in 1798 te Nürnberg een editie van Theophrastus in het licht met Siebenkees' slordige transscriptie van cpt. 15—30 naar het Vaticaansch handschrift: in het volgend jaar verschijnt te Parijs de uitgave van Coray, die de supplementen van het Vaticaansche hs. voor onecht houdt, terwijl J. G.

Schneider in hetzelfde jaar dezelfde supplementen in zijn te Jena verschenen editie in bescherming neemt.

De invloed van Coray's editie is merkbaar in die van F. Ast (Leipzig 1816), terwijl in den waardevollen Teubner-tekst van H. E. Foss (1858) de beteekenis der Vaticaansche supplementen tot haar recht komt.

E. Petersen's uitgave (Leipzig 1859) is waardeerbaar als eerste poging om een betrouwbaar principe voor de recensie van den tekst vast te stellen.

Verder verdienen vermelding de uitgave van R. C. Jebb (1870, London and Cambridge), herzien door J. E. Sandys (Macmillan, London 1909), die van „die Philologische Gesellschaft zu Leipzig" (1897, Leipzig), van J. M. Edmonds en G. E. V. Austen (1904) en ten slotte de belangwekkende editie van Hermannus Diels (Oxford 1909).

Tijd.

Conrad Cichorius heeft in de inleiding der Leipziger uitgave op een voor ieder onbevooroordeelde overtuigende wijze aangetoond, dat de toespelingen op historische personen en politieke gebeurtenissen in de hoofdstukken XXIII en VIII slechts betrekking kunnen hebben op het jaar 319 v. Chr.: omstreeks dezen tijd dus moet men de uitgave der Karakters

stellen, daar weinige jaren later de geheele politieke toestand van Athene veranderd was en in het bijzonder de trekken in het karakter van den Nieuwtjesfabrikant vermeld hun actualiteit verloren hadden, ja, voor vele lezers onverstaanbaar zouden geworden zijn.

Vorm.

Dit laatste brengt ons op de vraag, of Theophrastus de schrijver is der Karakters en zoo ja, of hij zelf aan zijn werk den vorm gegeven heeft, waarin het ons is overgeleverd. Hoewel eerst Diogenes Laertius (2de eeuw n. Chr.) Theophrastus noemt als den schrijver der Karakters, is er geen aanleiding aan een ander te denken, te meer, waar inhoud en vorm wijzen naar het eind der 4de eeuw. Toen La Bruyère in 1688 zijn Caractères publiceerde, duurde het niet lang, of in Parijs deden lijsten de ronde, waarop de namen genoemd werden van de personen, die in het Fransche werk, naar men meende, bespot werden: zóó zeer was La Bruyère een man van het Parijs van Lodewijk XIV. Wij zouden dus een bewering van iemand uit de 20ste eeuw, die mocht veronderstellen, dat La Bruyère schreef omstreeks 1800 bespottelijk vinden. Even onwaarschijnlijk is aan den anderen kant de hypothese van Burney e.a. dat Theophrastus' Karakters het werk zijn van een man uit den Romeinschen keizertijd. Want niet slechts

is taal en stijl typisch vierde-eeuwsch (de nabootser der klassieke Attische schrijvers Lucianus schrijft heel wat slechter Grieksch), maar ook zijn de trekjes aan de geschiedenis en het intieme leven van Athene omstreeks 320 ontleend zóó particulier, dat het niet aan te nemen is, dat een man uit den Romeinschen Keizertijd deze kende. Trouwens hoe kunnen we aannemen, dat de schrijver Menander en de latere comedie zou nagebootst hebben — zooals sommigen meenen — en niet integendeel hun voorganger is geweest? Wat een nabootser uit den Keizertijd uit die comedie overneemt en nabootst, leeren ons de flauwe brieven van een Alciphron: legt men deze naast Theophrastus, dan houdt alle twijfel op.

Een tweede hypothese — opgesteld door Petersen e. a. — is deze, dat ons boekje een uittreksel is uit een grooter philosophisch werk van Theophrastus (of een ander philosoof). Doch ook deze meening is onhoudbaar.

Wie onbevangen de Karakters leest merkt op, dat de artistieke bedoeling naar voren komt, de philosophische op den achtergrond treedt. En nu zou ons een uittreksel zijn overgeleverd uit Theophrastus' *êthika* of *peri êthoon* of uit beide werken? Ik zet het ieder om bijv. Aristoteles' Ethica te excerpeeren en dan een geheel te produceeren, dat een h u m o r i s t i s c h e n indruk maakt.

Meer attractie heeft de theorie van Jebb: veron-

derstel, zegt deze, dat Theophrastus in zijn vrijen tijd om zich zelf en zijn vrienden te amuseeren korte schetsjes van den Vleier, den Oligarch e. d. schreef en dat deze schetsjes de ronde deden bij zijn vrienden: na zijn dood, (waarom niet ook reeds tijdens zijn leven?) zouden deze losse karakters dan in een bundeltje vereenigd kunnen zijn. Het treft aardig, dat wij een analoog geval hebben in de moderne literatuur: Earle, een van Theophrastus' Engelsche navolgers, schrijft in de voorrede van zijn Microcosmographie:

„I haue for once aduentur'd to playe the Midwife's part, helping to bring forth these Infants into the World, which the Father would haue smoothered; who hauing left them lapt up in loose Sheets, as soon as his Fancy was deliuered of them; written especiallly for his Private Recreation, to passe away the time in the Country, and by the forcible request of Friends drawne from him; Yet passing seuerally from hand to hand in written Copies, grew at length to be a prety number in a little Volume, and among so many sundry dispersed Transcripts, some very imperfect and surreptitious had like to haue past the Presse, if the Author had not used speedy meanes of prevention." [1])

---

[1]) Voor een dergelijk geval in onze literatuur zie men J. v. Heemskerk, Batavische Arcadia, Nareden van den tweeden Uytgever.

Ten slotte waag ik het een andere hypothese op te stellen: wij weten heel weinig van de wijze, waarop de professoren in de oudheid college plachten te geven, maar een gelukkig toeval heeft ons bij Athenaeus (I 21a) een plaats van Hermippus (F. H. G. III 46) bewaard, waar deze vertelt, dat Theophrastus zeer levendig placht te spreken „en dat hij eens bij het nabootsen van een smulpaap de tong uitstak en de lippen aflikte." Zou het nu niet mogelijk zijn, dat Theophrastus, die blijkbaar op zijn colleges de door hem geschilderde karakters zoo levendig en zoo weinig deftig dorst na te bootsen, als handleiding voor zich zelf bij zijn lessen een reeks korte aanteekeningen heeft gemaakt, welke hij dan onder het spreken verder kon uitwerken? En zouden die aanteekeningen niet identiek kunnen zijn met het boekje Karakters, dat een genadig toeval voor ons bewaard heeft? Reeds de vorm der Karakters schijnt dit te bevestigen: „De Vleier is er de man naar om" en dan volgt in een reeks van infinitivi een aantal trekken, den vleier eigen: en zoo gaat het met den Ironischen Man, den Onbeschaamde, den Lafaard enz. — alles volgens een vasten regel en een vast recept, zooals men ook vaak in dagboeken waarneemt.

Dat in verscheidene definities en moraliseerende toevoegsels een latere hand te onderscheiden is, zal men ook bij deze theorie grif moeten toegeven: doch

wat wonder zou het zijn, dat een latere op zijn manier Theophrastus' particuliere noten „persklaar" heeft gemaakt?

Navolgers. [1])

Het is een curieus feit, dat de hooggeleerde Theophrastus, grondlegger der botanische wetenschap, geestelijke voorvader van een Linnaeus en Darwin, zijn naam bij het nageslacht heeft bewaard niet als de groote botanicus, maar als schrijver van het kleine boekje der Karakters. Hoewel schijnbaar opnieuw ontdekt in de 16de eeuw, is Theophrastus' invloed ook vóór dien tijd onloochenbaar. Reeds de omstandigheid, dat zijn werk in de handschriften bewaard is gebleven te zamen met andere rhetorische tractaten zou ons kunnen leeren — ook al ware Philodemus e. a. voor ons verloren —, dat zijn invloed in de rhetorenscholen lang is gevoeld. En dat spreekt van zelf: de voornaamste ammunitie voor een aankomend redenaar is een gepaste hoeveelheid treffende spreekwoorden eenerzijds, een gave tot bij voorkeur humoristische karakterschildering anderzijds. Hoe lang en hoe ver Theophrastus heeft nagewerkt kunnen we niet meer nagaan; maar opmerkenswaardig blijft het, dat bijv. in Engeland karakterschilderingen in Theophrastus' stijl gevonden worden, vóór hij zelf

[1]) Wat hier over de *Engelsche* navolgers wordt gezegd is voor een groot deel ontleend aan de voortreffelijke inleiding van de editie Jebb-Sandys.

in het bijzonder door toedoen van Casaubonus was herleefd.

Algemeen bekend in de literaire kringen van Engeland werd Theophrastus nl. door de uitgave en speciaal door de Latijnsche vertaling van Casaubonus (1592): al spoedig gaf de kennismaking met dit gouden boekje den impuls tot velerlei imitatie. Er is trouwens een merkwaardige analogie tusschen de literatuur van het 17de eeuwsche Engeland en die van het Griekenland uit Theophrastus' tijd: zoowel hier als daar houdt het creëeren op, het analyseeren begint. Was eerst de wijde wereld niet ruim genoeg voor de stoute vlucht der verbeelding van een Aeschylus of Euripides, thans begon men microcosmisch de eigenaardigheden van zijn buurman en die van zich zelf te bestudeeren en te ontleden. Een andere parallel zij tevens aangewezen: uit en naast de karakterbeschrijving van Theophrastus ontwikkelt zich de burgerlijke comedie van Menander met haar intieme beschrijving van het dagelijksch leven van den gewonen man; na of naast de Engelsche karakterboeken groeien de onsterfelijke humoristische comedies van den ongepolijsten Ben Jonson, die, al noemt hij hem niet, toch Theophrastus schijnt gekend te hebben: we zouden er bij kunnen voegen, dat in Engeland de realistische novellen van een Defoe, Richardson en Fielding in directe lijn tot dezelfde stammoeder zijn terug te brengen.

Hall.

Dat Theophrastus de vader is van de reeks karakterboeken, die na Casaubonus' uitgave Engeland in de 17de eeuw bij honderden overstroomden, blijkt uit het feit, dat de oudste van dit soort schrijvers Hall in zijn „Characterismes of Vertues and Vices" (1608) Theophrastus uitdrukkelijk als zijn model noemt. Desondanks is het verschil tusschen beide groot: Theophrastus specialiseert, teekent sober in zwart en wit, spreekt zelf niet, doch laat de figuur voor zich spreken: Hall generaliseert, commenteert, spreekt en preekt zelf — zoo nu en dan in vrij krasse termen, waar hij bijv. van „the Flatterer" zegt, dat „he is — good for nothing but to be a factor for the Diuell." Wat niet weg neemt, dat de directe invloed van Theophrastus hier en daar tot in bijzonderheden merkbaar is. In de editie van Jebb-Sandys vindt men eenige sprekende voorbeelden:

Theophrastus.	**Hall.**
Vleierij.	*The Flatterer.*
Een vleier is de man, die onder het wandelen met zijn patroon zegt: „Merkt u wel, hoe de menschen bewonderen-	When hee walks with his friend hee sweares to him that no man els is looked at.

de blikken op u richten?"

Krenterigheid.

En als een van zijn slaven een pot of een schaal heeft gebroken, houdt hij dit af van zijn eten.

The Covetous.

If his servant breake but an earthen dish for want of light, hee abates it out of his quarters wages.

Overdreven IJver.

Hij begint (anderen) voor te gaan op een zijpad, maar kan dan niet vinden, waar hij gaan moet.

The Busie-bodie.

This man will also thrust himself forward to be the guide of the way he knowes not.

Achterdocht.

Achterdochtig is de man, die, als hij zijn slaaf heeft uitgestuurd om inkoopen voor het middagmaal te doen, een anderen slaaf hem achterna zendt om te informeeren, voor hoeveel hij heeft gekocht.

The Distrustfull.

When he hath committed a message to his seruant, he sends a second after him to listen how it is deliuered.

Overbury.

Over de „Characters or Witty Descriptions of the Properties of Sundry Persons" van Sir Thomas Overbury, gepubliceerd in 1614, kunnen we kort zijn: immers niet slechts is deze, hoewel het werk in den tijd van één jaar een vijfden druk haalde, oppervlakkig en triviaal, maar ook is het twijfelachtig of hij Theophrastus anders gekend heeft dan door Hall, welken laatste hij herhaaldelijk nabootst.

Wanneer toch Theophrastus in zijn karakterschets van den aanmatigenden man zegt, dat hij „niemand het eerst wil bezoeken," terwijl het bij Overbury in „A Proud Man" heet, dat „He neuer salutes first", kan men op zulk een zwakken grond moeilijk tot bewuste imitatie concludeeren.

Earle.

Ver boven zijn voorgangers steekt John Earle uit, die in 1628 zijn „Microcosmographie, or a Piece of the World Discovered" uitgaf, een werk, dat in het volgend jaar — belangrijk uitgebreid — reeds een vijfden druk beleefde. Earle was een klassiek ontwikkeld man en kende dus Theophrastus: één plaats toont zulk een treffende overeenkomt, dat alle twijfel uitgesloten is:

Theophrastus.	**Earle.**
Boerschheid.	*A Plaine Country Fellow.*
Over niets anders staat hij verwonderd of verbaasd onderweg, maar, wanneer hij een rund of een ezel of een bok ziet, blijft hij staan en staart er naar.	His mind is not much distracted with obiects: but if a goode fat Cowe come in his way, he stands dumbe and astonisht, and though his haste be neuer so great, will fixe here halfe an houre's contemplation.

Maar Earle met zijn natuurlijken aanleg tot karakter-analyse en zijn fijnen humor, verraadt ook een dieper gevoel, dan Theophrastus toonde, misschien ook al ten gevolge van den aard zijner schilderingen, daar de Grieksche schrijver zich tot het schilderen van grootendeels belachelijke ondeugden beperkte. Het zij mij vergund twee voorbeelden aan te halen van Earle's scherpe opmerkingsgave en fijn gevoel. In „A Plaine Country Fellow" heet het „For Death hee neuer troubled, and if hee get in but his Haruest before, let it come when it wil he cares not." En wie leest zonder diepe ontroering in het eerste caput „A Child" deze treffende woorden: „His father hath writ him as his own little story, wherein he reads those days of his life that he cannot remember; and

sighs to see what innocence he has out-lived." Zulk een zin doet in schoonheid niet onder voor Shakespeare's vermaard sonnet, waarin we een zelfde gedachte vinden:

When forty winters shall besiege thy brow
And dig deep trenches in thy beauty's field,
Thy youth's proud livery, so gazed on now,
Will be a tatter'd weed, of small worth held:
Then being ask'd where all thy beauty lies,
Where all the treasure of thy lusty days,
To say, within thine own deep-sunken eyes,
Were an all-eating shame and thriftless praise.
How much more praise deserved thy beauty's use,
If thou couldst answer „This fair child of mine
Shall sum my count and make my old excuse",
  Proving his beauty by succession thine!
This were to be new made when thou art old,
And see thy blood warm when thou feel'st it cold.

Met Earle heeft dit literatuur-genre zijn hoogtepunt bereikt: de nabloei duurt nog tientallen van jaren, doch wat ik er van gezien en gelezen heb, is de moeite niet waard: wie nà Earle karakterschildering in de Engelsche literatuur wil bewonderen, leze de comedie of de realistische novellen.

La Bruyère.

In 1688 verscheen La Bruyère's veel-bewonderd werk „Les Caractères, ou les Moeurs de ce Siècle", dat vijf jaar later de poorten der Académie voor hem zou openen, voorafgegaan door een vertaling van Theophrastus' Karakters, welke we zacht beoordeelen, zoo we haar een vage paraphrase van het Grieksche voorbeeld noemen. Want al moge La Bruyère zich een blind bewonderaar der oudheid toonen — zegt hij niet uitdrukkelijk: „on ne saurait, en écrivant, rencontrer le parfait, et, s'il se peut, surpasser les anciens que par leur imitation" — Grieksch schijnt hij weinig gekend te hebben. Trouwens, afgezien van een vage herinnering aan Horatius of Vergilius en een curieuse toelichting van het uit Sophocles' Aiax bekende woord, dat men zich in vriendschap en vijandschap beperken moet, met het oog op een eventueelen omslag in de gevoelens, vindt men in zijn werk weinig sporen van den invloed van Grieksche of Romeinsche auteurs.

Minder diep dan Montaigne, die den mensch van alle tijden schilderde, teekent La Bruyère ons veeleer den burger, den hoveling, den eerzuchtige van de eeuw van Lodewijk XIV: doch hij doet dit op een gansch andere wijze dan Theophrastus. Al moge de man, die door zijn geld een anderen naam kreeg, de veinzaard, die glimlacht tegen zijn vijanden, de

Syrus, die een Cyrus werd, of de schildering van den zwetser een oogenblik aan den Griekschen voorganger doen denken — opzet en bedoeling is een geheel andere. De strekking van zijn boek is een didactisch-moreele „il ne tend qu'à rendre l'homme raisonnable": wat den vorm betreft kan men zeggen, dat vele tractaten van Plutarchus even ver verwijderd zijn van Theophrastus' wit-en-zwart teekeningen, als Addison en La Bruyère van Hall en diens tijdgenooten. De eenvoudige, korte karakterschildering is gegroeid tot een essay, waarin een onderwerp van algemeenen aard behandeld wordt: ter illustratie en als het ware in het voorbijgaan schildert La Bruyère dan het een of ander type, dat een bepaalde klasse van menschen representeert.

Zoo hooren we hem spreken „Des Ouvrages de l'Esprit, Du Mérite Personnel"; elders handelt hij vol bitterheid over de vrouwen: „il y a peu de femmes si parfaites qu'elles empêchent un mari de se repentir du moins une fois le jour d'avoir une femme ou de trouver heureux celui qui n'en a point", „Du Coeur, De La Société et de la Conversation, Des Biens de Fortune, De La Ville, De La Cour, Des Grands (vol scherpe opmerkingen), Du Souverain et de la République (een eenigszins bekrompen verhandeling, waarin we het Versailles van den grooten Lodewijk niet voorbij komen), De l'Homme, des Jugements, De la Mode, de Quelques Usages, De la Chaire, Des

Esprits Forts", een apologie der Christelijke religie en veroordeeling van het atheïsme.

In deze — voor een deel door den preektoon vermoeiende essays — komen nu allerlei typen naar voren eenigszins in den trant van Theophrastus: hier zien we paradeeren de vrouw van overdreven, of den man van geveinsde devotie, den zwetser, den rijke en den arme, den hoveling, den gierigen grijsaard, den smulpaap, van wien het heet „il ne semble né que pour la digestion", den charlatan, den gewichtig-doener, en den man van importune geleerdheid; elders vermaakt ons de tulpenliefhebber, of de minnaar van munten of boeken of bijzonder fraaie pruimen; op een andere plaats ontroert ons een oogenblik het portret van den bouwlustigen grijsaard, die hoestend en hijgend en leunend op den arm van een dienaar gaat kijken naar het paleis, dat hij bouwt, niet voor zijn kinderen — want die heeft hij niet —, niet voor zijn erfgenamen, met wie hij in onmin leeft, maar voor zich zelf — et il mourra demain (en morgen zal hij sterven).

Buitengewoon gechargeerd — hoewel niet onvermakelijk — is de schildering van den verstrooide, wiens verstrooidheid hier en daar aan stompzinnigheid doet denken: 's morgens gehuwd „il découche la nuit de ses noces"; is zijn vrouw in zijn armen gestorven en heeft hij haar begraven, dan vraagt hij den volgenden dag bij het begin van den maaltijd, of

mevrouw klaar en gewaarschuwd is; of hij antwoordt den man, die hem vertelt, dat zijn vader ernstig ziek is — en dit trekje is Theophrasteïsch — „qu'il en est bien aise!" (dat het hem veel genoegen doet).

Meer curieus dan leerzaam zijn la Bruyère's literaire oordeelen: „il n'a manqué à Molière que d'éviter le jargon et le barbarisme et d'écrire purement: hij had iets meer van Terentius moeten hebben! Marot en Rabelais „sont inexcusables d'avoir semé l'ordure dans leurs écrits": elders heeft hij het over Racine „exact imitateur des anciens" en over Corneille, die „ne peut être égalé dans les endroits où il excelle: il a pour lors un caractère original et inimitable, mais il est inégal."

La Bruyère zal, dunkt me, nimmer gaan behooren tot de auteurs, die men prijst, doch niet leest; daarvoor zijn de schilderingen van het 17de eeuwsche Frankrijk te interessant, daarvoor ook heeft hij te veel humor. Wie geniet niet een oogenblik van puntige of treffende gezegden, als: l'esclave n'a qu'un maître, l'ambitieux en a autant qu'il y a de gens utiles à sa fortune", of „rien ne fait plus d'honneur au prince que la modestie de son favori", of „la modestie est au mérite ce que les ombres sont aux figures dans un tableau: elle lui donne de la force et du relief", of „qui ne sait être un Erasme doit penser à être évêque?" Van de ware grootheid heet

het pakkend „elle se courbe par bonté vers ses inférieurs et revient sans effort dans son naturel."

Natuurlijk moeten bij den pessimistischen la Bruyère ook de vrouwen menige veer laten: de philosophie „nous fait vivre sans une femme ou nous fait supporter celle avec qui nous vivons." Aardig is de striem in het voorbijgaan aan de précieuses gegeven „ils laissaient au vulgaire l'art de parler d'une manière intelligible" — flauw daarentegen en afgezaagd gemeenplaatsen als „un caractère bien fade est celui de n'en avoir aucun" (vgl. Pope, of the Characters of Women: „Most Women have no Characters at all.")

Laat ons eindigen met een trekje te nemen, waar La Bruyère's satyre op haar best is: Hégesippe zoekt een plaats: „il est propre à tout" (hij deugt voor alles) zeggen zijn vrienden, wat beteekent, dat hij voor het een niet meer aanleg heeft dan voor het ander, of liever „qu-il n'est propre à rien." (dat hij nergens voor deugt).

Van Theophrastus tot La Bruyère — een tijdperk van 2000 jaar. De sobere teekening van den Griek — ik zei het reeds — gegroeid tot een reeks woordenrijke dissertaties, vermanend en didactisch: doch het beste van La Bruyère — zijn korte en rake schilderijtjes tusschen zijn langwijlige verhandelingen in — zullen blijven, ook als men zijn gepreek en zijn

„Discours", waarmee hij zijn intrede deed in de Académie, niet meer leest: en dit beste geeft hij dáár, waar hij Theophrastus het meest nadert.

N.B. Bij de vertaling heb ik gedeeltelijk den tekst van Diels gevolgd, gedeeltelijk dien van „die Philologische Gesellschaft zu Leipzig", al naar mate mij deze of gene lezing het best voorkwam: een enkele maal gaf ik de voorkeur aan de editie Fraenkel-Groeneboom.

KARAKTERS

IRONIE [1])

Ironie zou men in ruwe trekken kunnen definieeren als een zich zelf kleineerende veinzerij in woord en daad.

Ironisch is de man, die naar zijn particuliere vijanden toegaat en zich bereid toont een praatje met hen te houden, zonder dat hij zijn haat laat merken. Hij prijst in hun gezicht menschen, die hij heimelijk aanviel en betuigt hun zijn deelname, als zij een proces verliezen; en ook betoont hij zich vergevensgezind tegenover hen, die kwaad van hem spreken en bij eventueele oppositie.

Lijdt iemand onrecht en ergert deze zich daarover, dan spreekt hij met zoo iemand met groote kalmte; en een persoon, die hem dringend wenscht te spreken, verzoekt hij terug te komen.

Niets van alles wat hij onderneemt, erkent hij, maar hij zegt, dat hij er nog over denkt; en hij doet, alsof hij juist aangekomen is, en of hij te laat was, en of hij zich onwel heeft gevoeld.

---

[1]) *Definitie en inhoud kloppen, gelijk meer voorkomt bij Theophrastus, niet geheel met elkaar:* wij zouden liever spreken van „Veinzerij".

Menschen, die iets van hem willen leenen of om een bijdrage komen (zegt hij, dat hij geen geld heeft; wil hij iets verkoopen, dan beweert hij), dat hij n i e t verkoopt, maar, als hij niet wil verkoopen, zegt hij, dat hij het w è l doet. Heeft hij iets gehoord, dan neemt hij het air aan, als ware dit niet het geval; heeft hij iets gezien, dan ontkent hij dit, en heeft hij iets erkend, dan herinnert hij zich dat niet. En nu eens zegt hij er over te denken, dan weer het niet te weten; een ander maal, dat het hem verbaast, weer een ander maal, dat ook hij zelf er vroeger eens zoo over gedacht heeft.

Kortom hij is sterk in het gebruiken van dergelijke wendingen: „Dat geloof ik niet." „Ik neem het niet aan." „Ik sta verplet." of: „Naar wat gij zegt, is hij een ander man geworden." „Neen maar tegen mij zei hij dat niet." „De zaak lijkt me onwaarschijnlijk." „Zeg dàt aan iemand anders." „Ik weet niet, of ik uw woorden moet wantrouwen of hem veroordeelen." „Bedenk toch, of ge u niet te gauw laat overtuigen."

VLEIERIJ

Vleierij kan men beschouwen als een manier om met anderen om te gaan, vernederend maar voordeelig voor den vleier.

Een *vleier* is de man, die onder het wandelen met zijn patroon zegt: „Merkt u wel, hoe de menschen bewonderende blikken op u richten? Geen burger overkomt dat behalve u. Gisteren werd uw lof gezongen in de zuilenhal." [1]) Want — zegt hij — in een kring van meer dan dertig menschen werd de vraag opgeworpen, wie eigenlijk de beste burger was, en allen noemden hèm het eerst en kwamen ook weer op zíjn naam neer.

Onder deze en andere dergelijke gezegden neemt hij hem een pluisje van den mantel, en, als de wind een halmpje in zijn hoofdhaar waait, haalt hij dat er uit; en daarbij lacht hij en hij zegt: „Ziet u wel? Nu ik u in twee dagen niet ontmoet heb, hebt u uw baard vol grijze haren gekregen, hoewel u — meer dan iemand anders — voor uw jaren nog mooi zwart haar hebt."

---

[1]) Aan de markt te Athene had men zuilenhallen, waar gelegenheid was zittend te disputeeren.

En als hij iets zegt verzoekt hij de anderen te zwijgen en hij prijst hem, dat hij het hoort, en als hij ophoudt met spreken, betuigt hij zijn instemming met een „Zeer juist"; en bij een flauwe grap lacht hij en stopt zich den mantel in den mond, alsof hij zijn lachen niet inhouden kan.

De voorbijgangers verzoekt hij te blijven staan, totdat „mijnheer" voorbij is.

En voor zijn kinderen koopt hij appels en peren, die hij meebrengt en aan hen geeft voor de oogen van hun vader, en met een kus zegt hij: „Spruiten van een edelen vader!"

Gaat hij mee schoenen koopen dan verklaart hij, dat zijn voet fraaier gevormd is, dan de schoen.

En is hij op weg naar een zijner vrienden, dan rent hij vooruit en roept: „Híj komt bij u!" en terug gekeerd: „Ik heb u aangekondigd."

Natuurlijk is hij ook in staat in ademlooze haast de boodschappen op de vrouwenmarkt te doen.

Het eerst van de gasten prijst hij den wijn en, terwijl hij naast hem aanligt zegt hij: „Wat een fijn diner!"; of hij neemt iets van de tafel en zegt: „Kijk eens, wat een lekker hapje is dit!" En hij vraagt, of hij het niet koud heeft, en of hij meer dek wil hebben, en of hij hem eens zal instoppen; en onder het spreken van die woorden buigt hij zich naar hem over en fluistert hem in het oor; en met anderen spreekt hij, den blik op hém gericht.

Zijn slaaf neemt hij in het theater de kussens af, om die zelf voor hem neer te leggen.

En hij verklaart, dat zijn huis in fraaien stijl is opgetrokken, en zijn velden goed zijn beplant en zijn buste wèl gelijkt.

KLETSEN

Kletsen is het houden van lange, ondoordachte beweringen.

Een *kletser* is de man, die vlak naast een onbekende gaat zitten en eerst een lofrede houdt op zijn eigen vrouw; dan verhaalt hij den droom, dien hij in den afgeloopen nacht heeft gehad; daarna somt hij precies de verschillende gerechten op, die hij had bij zijn maaltijd.

Dan — als de zaak naar wensch loopt — beweert hij, dat de tegenwoordige menschen heel wat slechter zijn, dan die van vroeger, en dat de tarwe op de markt goedkooper is geworden, en dat er veel vreemden in de stad zijn en de zee sinds het Dionysusfeest[1]) weer bevaren kan worden; en dat het beter met het land zou staan, als er wat meer regen viel. Ook zegt hij, dat hij van plan is het volgend jaar een stuk land te bebouwen, en dat het leven lastig is en dat Dampippus op het mysteriënfeest een zeer grooten fakkel heeft opgesteld[2]); en, „Hoeveel zuilen er in het Odeum?" [3]) en „Gisteren was ik misselijk" en „Wat

[1]) Een feest, gevierd in Maart-April.

[2]) Blijkbaar wordt hier het opstellen van monumentale fakkels bedoeld, speciaal bij mysterieën in zwang.

[3]) Een rondbouw van Pericles.

voor een dag is het vandaag?" en dat de mysteriën in de maand Boëdromion gevierd worden, de Apaturia [4]) in Pyanopsion, de landelijke Dionysiën in Posideon.

En houdt iemand het bij hem uit, dan laat hij hem niet los. [5])

---

[4]) Een driedaagsch familiefeest.

[5]) De compositie van dit overigens weinig belangrijk hoofdstuk is curieus:

a) de kletser spreekt eerst over zijn *vrouw;* dit onderwerp brengt hem in zijn slaapkamer: vandaar het verhaal van zijn *droom.*

b) Dan verandert hij van onderwerp en vertelt van zijn diner.

c) Hoe slecht de menschen van tegenwoordig zijn bij die van vroeger vergeleken (nieuw onderwerp).

d) De lage prijs van de tarwe op de markt (dito): de markt brengt hem op de vreemdelingen: deze op het Dionysusfeest, waarvoor ze misschien overgekomen zijn en op het feit dat de zee bevaarbaar is in dezen tijd van het jaar: de overgang op het gewas ligt voor de hand en daaraan knoopt hij een beschouwing over zijn eigen landbouwplannen voor het volgend jaar; dit brengt hem op de moeilijkheid van het leven in het algemeen in tegenstelling met den rijkdom van Damippus met zijn grooten fakkel bij de mysteriën: de mysteriën suggereeren tempels (Odeum).

e) Zijn misselijkheid van gisteren (nieuw onderwerp): gisteren brengt hem op vandaag en wat voor dag van de maand het is; dit voert tot den kalender en de opsomming der verschillende feesten (naar Jebb).

BOERSCHHEID

Boerschheid kan men noemen gebrek aan beschaving, dat zich uit in slechte manieren.

Boersch is de man, die een mengdrank [1]) drinkt, vóór hij naar de volksvergadering gaat.

En myrrhe, zegt hij, ruikt volstrekt niet lekkerder dan knoflook.

Hij draagt schoenen, die te groot zijn voor zijn voet.

En hij spreekt met luide stem.

Zijn vrienden en verwanten vertrouwt hij niet, maar zijn slaven raadpleegt hij over de belangrijkste zaken, en aan de daglooners, die bij hem op het land werken, vertelt hij alles van de volksvergadering.

Met den mantel teruggeslagen tot boven de knie gaat hij zitten, zoodat zijn bloote lijf te voorschijn komt.

Over niets anders staat hij verwonderd of verbaasd onder weg, maar, wanneer hij een rund of een ezel of een bok ziet, blijft hij staan en staart er naar.

Ook is hij in staat iets uit de provisiekast te voor-

---

1) Deze werkt purgeerend volgens Hippocrates.

schijn te halen en op te eten en zijn wijn met heel weinig water te drinken.

Met de keukenmeid maakt hij in het geheim gekheid en dan maalt hij met haar het meel voor alle huisgenooten en voor zich zelf.

En onder het ontbijt werpt hij zijn lastdieren (hun voer) voor.

Zelf doet hij de deur open, en zijn hond roept hij tot zich en hij vat hem bij zijn snuit, terwijl hij zegt: „Die bewaakt huis en hof."

Het geld, dat hij van iemand krijgt, keurt hij af, omdat het naar zijn zeggen al te afgesleten is, en dadelijk laat hij er ander voor inwisselen.

En als hij zijn ploeg heeft geleend of een mand of een sikkel of een broodzak en daaraan denkt, als hij niet slapen kan, dan vraagt hij dat midden in den nacht terug.

Gaat hij naar de stad, dan vraagt hij den eerste den beste, dien hij ontmoet, hoe duur de huiden waren en de zoutevisch, en of hij vandaag het feest van de nieuwe maan viert; en hij zegt, dat hij dadelijk als hij in de stad is, zich wil laten knippen en tegelijk in het voorbijgaan wat zoutevisch wil halen bij Archias.

In het badhuis zingt hij.

En in zijn schoenen slaat hij spijkers.

OVERDREVEN HOFFELIJKHEID

Overdreven hoffelijkheid is te definieeren als een streven om zich in den omgang aangenaam te maken — niet echter tot eigen voordeel.

Overdreven hoffelijk is natuurlijk de man, die een ander reeds van verre begroet, hem een besten kerel noemt, en hem overvloedig zijn hoogachting toont: dan houdt hij hem vast met beide handen, begeleidt hem een eindje, en met de vraag, wanneer hij hem weer zal zien, verwijdert hij zich, de complimenten nog op de lippen.

En is hij bij een geschil geroepen, dan wil hij niet slechts den man, wiens zaak hij bepleit, maar ook diens tegenpartij behagen, om den indruk te maken onpartijdig te zijn.

En van vreemdelingen zegt hij, dat zij gelijk hebben en niet zijn medeburgers.

Heeft men hem te eten gevraagd, dan verzoekt hij den gastheer de kinderen te roepen, en, als deze binnenkomen, zegt hij, dat ze meer op hun vader lijken, dan de eene vijg op de ander, en hij haalt ze aan en kust ze en laat ze aan z'n knieën staan; en met sommigen van hen speelt hij zelf, terwijl hij zegt:

„Zak, bijl!", [1]) andere laat hij op zijn schoot inslapen, hoewel ze het hem erg benauwd maken.

Ook [2]) laat hij zich herhaaldelijk knippen, en zijn tanden houdt hij blinkend wit, en nog goede kleeren dankt hij af en hij zalft zich met welriekende zalf.

Op de markt gaat hij geregeld naar de wisseltafels en hij vertoeft in die gymnasiën, waar de jeunesse dorée zich oefent, en in het theater zit hij bij een opvoering in de nabijheid van de generaals.

Voor zich zelf koopt hij niets, maar voor gastvrienden zendt hij bestelde waren naar Byzantium, en Lacoonsche honden naar Cyzicus, en Hymettische honig naar Rhodus, en als hij dat doet, vertelt hij het in de stad rond.

Natuurlijk is hij er ook juist de man naar om er een aap op na te houden en zich een tityrus [3]) aan te schaffen en Sicilische duiven en dobbelsteenen van gazellenbeen en van die ronde oliefleschjes uit Thurii en van die kromme wandelstokken uit Lacedaemon en een gordijn, waarin Perzen geweven zijn en een met zand bestrooid worstelbaantje en een terrein om met den bal te spelen.

En rondgaande stelt hij dit ter beschikking van philosophen, sophisten, schermmeesters en musici om

---

[1]) De bedoeling is niet geheel duidelijk.

[2]) Wat hier volgt is niet op zijn plaats en behoort thuis in de schildering van „den Pronker".

[3]) Onbekend.

voorstellingen in te geven; en zelf komt hij bij die voorstellingen te laat binnen, opdat de eene toeschouwer tot den ander zal zeggen: „Daar heb je den eigenaar van het worstelperk!"

ROEKELOOZE ONVERSCHILLIGHEID

Roekelooze onverschilligheid is een volharden in schandelijke woorden en daden.

Roekeloos onverschillig is de man, die lichtvaardig zweert, zijn goeden naam bederft, schimpt op aanzienlijke lieden: van karakter is hij een straatslijper en een kerel zonder schaamtegevoel en tot alles in staat.

Natuurlijk ziet hij er niet tegen op zelfs nuchter en zonder masker den kordax [1]) te dansen in een koor van de comedie.

En bij goochelvoorstellingen verzamelt hij de centen van den een naar den ander gaande, en hij maakt ruzie met de menschen, die een vrijbiljet hebben en gratis willen kijken.

Ook is hij er toe in staat kroeghouder te worden of hoerenbaas of belastinggaarder en geen schandelijk werk acht hij beneden zich, maar nu eens is hij omroeper, dan kok, dan weer dobbelt hij.

Zijn moeder onderhoudt hij niet, wegens diefstal wordt hij voor den rechter gebracht, in de gevangenis leeft hij langer dan in zijn eigen huis.

---

[1]) Een onbehoorlijke dans.

Ook onder die lieden kan men hem rekenen, die volksmenigten om zich verzamelen en tot zich roepen, met luide en krijschende stem met hen kijvend en disputeerend; en ondertusschen komen sommigen er bij, anderen gaan heen zonder hem tot 't einde aangehoord te hebben, maar den een vertelt hij het begin, den ander een resumé, een derde een deel van zijn geschiedenis, overtuigd, dat zijn roekelooze onverschilligheid niet beter kan bewonderd worden, dan wanneer er een groote volksverzameling om hem heen is.

Ook weet hij geschikt in sommige processen als aangeklaagde, in andere als aanklager op te treden, in weer andere zich onder eede te verontschuldigen, of hij verschijnt met een bus papieren in zijn borstzak en bundels acten in de handen.

En niet acht hij het beneden zich eenerzijds den baas te spelen over vele straatslijpers, anderzijds zonder verwijl aan dezen te leenen, en als rente voor één drachme anderhalf obool [2]) per dag te vorderen; en de ronde te doen in gaarkeukens, vischwinkels, zoutevischkramen, en de rente van zijn handel in den mond te verzamelen.

---

[2]) D. i. 25 pCt. per dag.

PRAATZUCHT

Wil men *praatzucht* definieeren, dan zou men het kunnen noemen een gebrek aan zelfbedwang bij het spreken.

Praatziek is de man, die een ander, als deze ook maar één woord tegen hem zegt, toevoegt, dat het onzin is, wat hij beweert, en dat hij zelf er alles van weet, en dat ook hij het vernemen zal, als hij maar naar hém wil luisteren. En midden in het antwoord valt hij hem in de rede met de woorden: „Vergeet niet, wat je zeggen wilt," of „Goed, dat je mij daaraan herinnert," of „Zoo'n beetje praten — wat een goed ding is dat toch," of „Wat ik nog vergat," of „Je hebt de zaak gauw gesnapt," of „Ik lette er al lang op, of je op hetzelfde neer zoudt komen als ik." Ook andere dergelijke inleidingen weet hij te bedenken, zoodat de man, die hem ontmoet, maar niet op adem kan komen.

En wanneer hij de alleen staande menschen heeft klein gekregen, is hij in staat ook los te gaan op lieden, die in dichte drommen bij elkaar staan en hen midden onder hun zaken op de vlucht te jagen.

Ook scholen en worstelperken gaat hij binnen, waar hij de kinderen verhindert voort te gaan met

leeren: zooveel praat hij af met de gymnastiekmeesters en onderwijzers.

Hij is er ook sterk in menschen, die zeggen, dat ze weg moeten, te begeleiden en naar huis terug te brengen.

En heeft hij het nieuws van de volksvergadering gehoord, dan spreekt hij daarover en vertelt er ook bij van het redenaarsgevecht, dat eens ten tijde van Aristophon geleverd is, [1]) en met welk een redevoering hij zelf eens succes heeft gehad bij het volk. En onder het spreken vlecht hij een aanklacht in tegen de democratie, zoodat de toehoorders òf vergeten (waar hij het over heeft), òf indommelen, òf hem midden in zijn verhaal in de steek laten en aan de haal gaan.

En in de rechtbank verhindert hij het vonnis te vellen, in het theater naar de spelers te kijken, aan een gastmaal te eten, terwijl hij beweert, dat het den prater zwaar valt te zwijgen, en dat zijn tong gesmeerd is, en dat hij niet zou kunnen zwijgen, zelfs niet, indien men hem een grooter zwetser mocht vinden dan een zwaluw. [2])

Ja zelfs verdraagt hij het zich te laten bespotten door zijn eigen kinderen, wanneer deze, als ze eindelijk willen gaan slapen, hem vragen: „Toe vadertje, praat eens wat, dan kunnen we in slaap vallen."

---

[1]) Hier volgen in den tekst eenige hopeloos bedorven woorden, die in de vertaling weggelaten zijn.

[2]) Spreekwoordelijke wending.

NIEUWTJESFABRIKAGE

Nieuwtjesfabrikage is het verzinnen van leugenachtige verhalen en gebeurtenissen, waarmee de nieuwtjesfabrikant indruk wil maken.

Een *nieuwtjesfabrikant* is de man, die, als hij een van zijn vrienden ontmoet, terstond met stemmig gelaat (?) en (veelbeteekenenden) glimlach vraagt: „Waar kom jij vandaan?" en „Wat heb je te vertellen?" en „Wat voor nieuws kan je mededeelen over dé quaestie?" En dan vraagt hij met aandrang: „Wordt er soms nog verder nieuws verteld? De berichten zijn waarachtig goed."

En zonder den ander gelegenheid te geven om te antwoorden, vervolgt hij: „Wát zeg je? Heb je er niets van gehoord? Dan geloof ik, dat ik je kan laten smullen aan nieuws."

En dan heeft hij òf een soldaat òf een slaaf van den fluitspeler Asteus, òf den aannemer Lyco, die regelrecht van het gevecht is gearriveerd, van wien hij beweert het gehoord te hebben; en natuurlijk verwijst hij voor de bevestiging van zijn verhaal naar menschen, op wie niemand vat kan hebben.

Dan vertelt hij — bewerend dat die het bericht

brachten — hoe Polypercho [1]) en de koning in een gevecht hebben gezegevierd, en hoe Cassander gevangen is.

En zegt iemand tegen hem: „Geloof jij dat?" dan zal hij zeggen van ja: dat het verhaal immers luid wordt rondverteld in de stad, en dat het gerucht zich meer en meer verbreidt en dat allen overeenstemmen (immers ze vertellen hetzelfde over het gevecht), en dat het bloedbad groot is geweest.

Ook de gezichten der overheid, zegt hij, beschouwt hij als een aanduiding: bij hen allen immers ziet hij een verandering. En hij vervolgt, dat hij ook onder de hand heeft gehoord, hoe bij hen in een huis iemand verborgen wordt gehouden, die reeds vijf dagen geleden uit Macedonië is gekomen en die daar alles van weet.

En terwijl hij dat alles punt voor punt nauwkeurig vertelt, jammert hij op de meest overtuigende wijze: „De ongelukkige Cassander! O de rampzalige! Merkt ge wel het spel van het lot? Het mocht hem dus niet baten, dat hij machtig werd...."

Ook voegt hij er bij, dat zijn vriend het voor zich moet houden, maar ondertusschen is hij al naar alle menschen in de stad toegerend, om het hun te vertellen.

---

[1]) Rijksbestuurder van Macedonië onder Arrhidaeus: zijn tegenstander was Cassander.

ONBESCHAAMDHEID

Onbeschaamdheid kan men definieeren als een minachting voor de openbare meening ter wille van schandelijk winstbejag.

Onbeschaamd is de man, die in de eerste plaats naar dengeen, dien hij te kort gedaan heeft, gaat om van hem te leenen; ook gebruikt hij, als hij aan de goden geofferd heeft, zelf den maaltijd bij een ander, terwijl hij het vleesch ingezouten opbergt. En den slaaf, die hem begeleidt, [1] roept hij tot zich en hij geeft hem een van de tafel opgenomen stuk vleesch en brood en zegt zóó dat allen het hooren: „Smul maar eens, Tibius."

Bij het koopen van eetwaren herinnert hij den slager aan een dienst, dien hij hem eventueel bewezen heeft, en staande bij de weegschaal legt hij (bij zijn inkoopen) bij voorkeur een stuk vleesch, of anders een bot voor de soep; en krijgt hij dit, dan is het goed, maar anders pakt hij vlug wat pens van de toonbank en maakt zich daarmee al lachend uit de voeten.

Heeft hij voor gastvrienden plaatsen in het theater

---

[1]) Als hij nl. bij een ander dineert.

genomen, dan gaat hij mee naar de comedie zonder zijn aandeel te betalen, en den volgenden dag neemt hij ook zijn zoons en hun goeverneur mee.

En als iemand een koopje gedaan heeft, dan verzoekt hij ook hém daar iets van af te staan.

Hij gaat naar het huis van een ander en leent wat gerst — soms ook zemelen — en hij dringt er op aan, dat de menschen, die hem leenen, dit bovendien nog aan zijn huis bezorgen.

Ook is hij er toe in staat om naar de waterketels in het badhuis te gaan en ondanks het geschreeuw van den badknecht een tobbetje er in te dompelen en zich zelf te overgieten; en dan zegt hij bij het heengaan, dat hij klaar is met zijn bad en: „Bedanken doe ik je niet!"

KRENTERIGHEID

Krenterigheid is een overdreven spaarzaamheid in geldzaken.

Krenterig is de man, die, voordat de maand om is, naar het huis (van zijn schuldenaar) gaat en een halven obool terugvordert.

Eet hij met anderen dan telt hij, hoeveel bekers ieder heeft gedronken en aan Artemis plengt hij het minst van alle gasten.

Wat iemand voor weinig koopt en gratis pleegt te geven, [1]) dat rekent hij wel mee, met de verklaring, dat het zijn heele bijdrage is.

En als een van zijn slaven een pot of een schaal heeft gebroken, houdt hij dat af van zijn eten.

Heeft zijn vrouw een cent laten vallen, dan is hij er toe in staat de meubels en de bedden en de kasten te versjouwen en achter de gordijnen te zoeken.

Als hij iets te koop heeft, zet hij het voor zóóveel van de hand, dat de kooper er geen profijt van heeft.

Noch zal hij vergunnen een vijg uit zijn tuin op te eten of door zijn land te loopen, noch een op den grond gevallen olijf of dadel op te nemen.

---

[1]) Bij een club-maaltijd op gemeenschappelijke kosten.

En dagelijks inspecteert hij zijn grenssteenen, of ze nog op dezelfde plaats staan.

Ook is hij in staat het recht van verbeurdverklaring uit te oefenen en rente op rente te vorderen.

Onthaalt hij zijn buren dan zet hij hun het vleesch in kleine stukken gesneden voor.

En wil hij inkoopen doen voor het middagmaal, dan komt hij thuis zonder iets gekocht te hebben.

Ook verbiedt hij zijn vrouw zout of een lampepit of komijn of soepgroente of offermeel of guirlanden of offerkoeken te leenen; want, zegt hij, al die kleinigheden loopen in een jaar aardig op.

Kortom bij krenterige menschen kan men de geldkisten beschimmeld en de sleutels verroest zien; zij zelf dragen kleeren, die amper tot de heupen reiken, en zalven zich uit zeer kleine oliefleschjes, en laten zich millimeteren en eerst midden op den dag trekken ze hun schoenen aan, en bij den voller dringen zij er met klem op aan, dat hun mantel goed in het krijt wordt gezet, opdat die niet spoedig weer vuil wordt.

PLOERTIGHEID

Ploertigheid is niet moeilijk te definieeren: het is nl. een opvallende, aanstootelijke neiging tot grappen maken.

Ploertig is de man, die, als hij fatsoenlijke vrouwen ontmoet, zijn kleed optrekt en zijn schaamte laat zien.

In het theater applaudisseert hij, wanneer de anderen daarmee ophouden, en hij fluit de spelers uit, naar wie de rest van het publiek met genoegen kijkt; en als de toeschouwers stil zijn, steekt hij het hoofd omhoog en laat een boer om te maken, dat de vóór hem zittenden zich omdraaien.

Als de markt vol is gaat hij naar de plaats, waar noten of myrtebessen of vruchten met harde schaal verkocht worden, en hij staat daar te snoepen van de waren, terwijl hij onderhand een praatje maakt met den koopman; en hij roept een van de aanwezigen bij name, zonder hem te kennen.

En ziet hij ergens menschen, die haast hebben, dan verzoekt hij hen even te wachten.

Of hij gaat op iemand af, die juist na een belangrijk proces verloren te hebben, uit het gerechtsgebouw komt, en — feliciteert hem.

Hij doet zelf zijn inkoopen voor het maal en huurt fluitspeelsters en hij laat de gekochte waren aan de menschen, die hem ontmoeten, zien en noodigt hen daarop uit.

Ook gaat hij wel aan de deur van een scheerwinkel of een magazijn van parfumerieën staan, om daar te vertellen, dat hij het plan heeft zich eens te bedrinken.

En [1]) is zijn moeder uitgegaan om den vogelwichelaar te raadplegen, dan spreekt hij woorden van ongunstige voorbeteekenis.

Als men bidt en plengt laat hij zijn beker uit de hand vallen en lacht, als had hij iets heel bijzonders gedaan.

Bij fluitspel klapt hij alleen van allen in de handen en hij neuriet mee en scheldt op de fluitspeelster, waarom ze zoo gauw ophield.

En terwijl hij over de tafel wil spuwen, spuwt hij den wijnschenker in het gelaat.

---

[1]) Deze en de volgende trekken zijn in de handschriften abusievelijk in het hoofdstuk „Aanstootelijke Viesheid" geraakt: zij komen echter rechtens den ploert toe.

TACTLOOSHEID

Tactloosheid is het kiezen van een tijd, hinderlijk voor de betrokkenen.

Tactloos is de man, die naar een persoon, welke druk in het werk zit, toegaat, om met hem te overleggen.

Zijn meisje brengt hij een serenade, als ze met koorts te bed ligt.

Indien iemand als borg veroordeeld is, gaat hij naar hem toe, met het verzoek voor hém borg te blijven.

Moet hij getuigen, dan verschijnt hij als de zaak reeds behandeld is.

Als gast bij een bruiloftspartij houdt hij een smaadrede op het vrouwelijk geslacht.

En iemand, die juist van een lange reis is terug gekomen, noodigt hij uit tot een wandeling.

Ook is hij er toe in staat een kooper, die meer wil geven, te brengen bij iemand, die al verkocht heeft.

Als menschen een zaak gehoord en begrepen hebben, staat hij op en legt de quaestie van A tot Z (nog eens) uit.

Ook toont hij zich bereid te zorgen voor zaken,

die men liever niet ziet gebeuren, doch die men zich schaamt te weigeren.

Wanneer menschen met groote kosten aan het offeren zijn, komt hij bij hen, om zijn rente in te vorderen.

En als een slaaf wordt gegeeseld, gaat hij er bij staan en vertelt, dat ook eens een slaaf van hem zulk een pak slaag kreeg en zich toen ophing.

Is hij tegenwoordig bij een scheidsgerecht, dan veroorzaakt hij een breuk, hoewel beide partijen een verzoening wenschen.

En als hij dansen wil, pakt hij een ander beet, die nog niet dronken is. [1])

---

[1]) Cicero: nemo enim fere saltat sobrius, nisi forte insanit!

OVERDREVEN IJVER

Ongetwijfeld kan men *overdreven ijver* noemen een goedbedoeld te-veel-doen in woord en daad.

Overdreven ijverig is de man, die opstaat en belooft, wat hij niet zal kunnen volbrengen.

Als men het algemeen over de rechtvaardigheid van een zaak eens is, dan maakt hij bezwaren en wordt weerlegd.

En zijn slaaf dwingt hij meer wijn te mengen, dan zijn gasten kunnen opdrinken.

Ook tracht hij vechtenden te scheiden, zelfs al kent hij ze niet.

Hij begint (anderen) voor te gaan op een zijpad, maar kan dan niet vinden, waar hij gaan moet.

En hij gaat naar den generaal en vraagt, wanneer deze van zins is slag te leveren en wat hij overmorgen zal bevelen.

Of hij treedt op zijn vader toe om te zeggen, dat zijn moeder al in bed ligt in de slaapkamer.

Als de dokter verbiedt den patiënt wijn te geven, dan doet hij dit toch, zeggend, dat hij wil probeeren den zieke op te knappen.

En als een vrouw gestorven is laat hij op haar

grafsteen den naam schrijven van haar man en haar vader en haar moeder en dien van de vrouw zelf en waar ze vandaan komt, en daarbij, dat dat allen brave menschen waren. [1])

Staat hij op het punt te zweren, dan zegt hij tot de omstanders: „Ook vroeger heb ik heel wat keeren moeten zweren."

---

[1]) De grap zit in „allen", daar het eerend epitheton „braaf" alleen de doode toekomt.

STOMPZINNIGHEID

Stompzinnigheid is te definieeren als een traagheid van den geest in woorden en daden.

Stompzinnig is de man, die, als hij met rekensteenen gerekend en het totaal heeft opgemaakt dengeen, die naast hem zit, vraagt: „Hoeveel komt er uit?"

Is hij aangeklaagd en staat hij op het punt vóór te komen, dan vergeet hij dit en gaat naar het land.

Als hij toeschouwer is in het theater valt hij in slaap en blijft alleen achter.

En na een overvloedigen maaltijd staat hij 's nachts op om naar de privaat te gaan, doch (hij neemt de verkeerde deur) en wordt gebeten door den hond van zijn buurman.

Als hij iets aangenomen en zelf opgeborgen heeft, zoekt hij er naar zonder het te kunnen vinden.

Wanneer iemand hem het overlijden van een zijner vrienden meldt, opdat hij in het sterfhuis komt, zet hij een droevig gezicht, barst in tranen uit — en zegt: „Geluk er mee!"

Ook is hij in staat als men hem een schuld betaalt, er getuigen bij te nemen.

En 's winters maakt hij ruzie met zijn slaaf, omdat die geen augurken heeft gekocht.

Zijn kinderen dwingt hij zóó lang te worstelen en hard te loopen, tot ze overspannen zijn.

Als hij op het land zelf linzebrij kookt, maakt hij deze oneetbaar door tweemaal zout in den pot te doen.

Wanneer het regent roept hij uit: „Schoon is het sterrenlicht!"; en wanneer de sterren schitteren, dan meent hij, wat ook de anderen mogen zeggen, dat het pikdonker is. [1]

Zoo iemand tot hem zegt: „Hoeveel lijken denk je, dat door de heilige poort uitgedragen zijn?" antwoordt hij:

„Zooveel, als ik zou wenschen, dat jij en ik er (in de familie) krijgen."

---

[1]) Naar gissing!

NURKSCHHEID

Nurkschheid is onvriendelijkheid in den omgang, welke zich uit in woorden.

Nurksch is de man, die, als men hem vraagt: „Waar is die of die?" antwoordt: „Val me niet lastig."

Groet men hem, dan groet hij niet terug.

En als hij iets te koop heeft zegt hij aan de koopers niet, voor hoeveel hij het van de hand zou willen doen, maar hij vraagt, wat hij er voor krijgt.

Als men hem uit beleefdheid op feestdagen iets stuurt, laat hij zeggen, dat hij geen geschenken aanneemt.

Geen excuses aanvaardt hij noch van iemand, die hem bij ongeluk van het trottoir loopt, noch van iemand, die hem op de teenen trapt.

En als een vriend hem verzoekt een bijdrage te geven, begint hij met te zeggen, dat hij er niet aan doet; later echter komt hij er mee aandragen en voegt er aan toe, dat ook dát weggegooid geld is.

Wanneer hij zich op straat den voet stoot, is hij in staat den steen te vervloeken.

En niet kan hij er toe komen op iemand een tijd lang te wachten.

Noch zal hij bereid zijn te zingen noch een passage voor te dragen, noch te dansen.

Ja zelfs is hij er toe in staat niet eens te bidden tot de goden. [1])

---

[1]) De eigenaardigheid van dezen laatsten trek is den meesten uitgevers ontgaan: *authades* beteekent in Theophrastus' tijd „nurksch", in den klassieken tijd „onbuigzaam." Een tragisch figuur als Prometheus of Aias lijdt in de oogen van den Griek aan *authadeia*, hij buigt niet voor de goden, en daaraan gaat hij te gronde. In den laatsten zin wordt dus gedacht aan *authadeia* in haar klassieke beteekenis.

BIJGELOOVIGHEID

Gewis kan men *bijgeloovigheid* noemen angst voor het bovennatuurlijke.

Bijgeloovig is de man, die op Allerzielen na zich de handen gewasschen en zich met wijwater uit een tempel besprenkeld te hebben, een lauriertak [1]) in den mond neemt en zoo den heelen dag rondwandelt.

En als een wezel over de straat loopt, gaat hij niet éér verder, voordat een ander den weg gepasseerd is, of hij drie steenen over den weg heeft geworpen.

Als hij een slang ziet in zijn huis, dan roept hij, als het een „roode" is, Sabadius [2]) aan; is het een heilige slang, dan sticht hij daar zonder verwijl een kapelletje.

Bij het passeeren van zalfsteenen [3]) op driesprongen giet hij uit zijn fleschje olie daarover uit, valt op de knieën en gaat niet weg, vóór hij den steen aanbeden heeft.

Zoo een muis een gat heeft geknaagd in één van zijn meelzakken, gaat hij naar den uitlegger der

---

[1]) De laurier werkt onheil-afwendend.

[2]) Verwant met Bacchus.

[3]) Resten van overoud fetichisme: Genesis XXVIII 18, XXXV 14.

heilige wetten met de vraag, wat hij doen moet; en als deze hem antwoordt den zak aan den leerwerker in reparatie te geven, slaat hij daar geen acht op, maar hij keert zich om en wendt reinigingsoffers aan.

Ook houdt hij ervan bij herhaling zijn huis te reinigen met de bewering, dat een Hecate-betoovering daarover gekomen is.

En indien op zijn wandeling uilen krassen, staat hij verbijsterd en roept: „Geprezen zij Athene", om eerst dan verder te gaan.

Noch wil hij een grafsteen betreden, noch een lijk of een kraamvrouw naderen, maar zich te hoeden voor verontreiniging — dat is, zegt hij, zijn zaak.

Op elken 4den en 24sten [4]) van de maand beveelt hij zijn familie wijn te warmen; dan gaat hij uit om myrtetakken, wierook en offerkoeken te koopen en thuis gekomen brengt hij den heelen dag door met het omkransen der Hermaphroditen.

En wanneer hij een droom heeft gehad, gaat hij naar de droomuitleggers, naar de waarzeggers, naar de vogelwichelaars en vraagt hen, tot welken god of godin hij bidden moet.

Elke maand gaat hij naar de Orpheuspriesters, om deel te nemen aan de godsdienstige plechtigheden, vergezeld door zijn vrouw — of als die geen tijd heeft door de min — en zijn kinderen.

Ook kan men hem rekenen onder hen, die met

[4]) Heilig aan Aphrodite en Hermes.

groote zorg aan het strand zich met zeewater besprenkelen.

En als hij soms van die met knoflook omkranste menschen op driesprongen ziet, gaat hij naar huis terug om een stortbad te nemen; ook roept hij priesteressen en verzoekt deze hem met zeeajuin of een jongen hond te reinigen.

Ziet hij echter een gek of een epilepticus, dan huivert hij en spuwt zich op de borst.

KNORRIGHEID

Knorrigheid is een ongepast afgeven op wat ons geschonken is.

Knorrig is de man, die, als zijn vriend hem een portie (van zijn tafel) heeft gestuurd, tot den brenger zegt: „Hij misgunde me (zeker) de soep en het armzalig beetje wijn, dat hij me niet ten eten vroeg."

En als zijn meisje hem hartelijk kust, zegt hij: „Ik zou wel eens willen weten, of je me ook in je hart zoo liefhebt."

Op Zeus is hij ontevreden niet, omdat hij het regenen laat, maar omdat hij dit te laat doet.

En vindt hij op straat een beurs, dan zegt hij: „Maar ik heb nu ook nooit eens een schat gevonden."

Als hij na lang gepingel bij den koopman een slaaf goedkoop heeft gekocht, zegt hij: „Ik ben benieuwd wat dat voor een koopje is, dat ik zoo billijk gekregen heb."

Indien iemand hem de blijde boodschap brengt: „Je hebt een zoon gekregen," antwoordt hij: „Als je er bijvoegt: „en de helft van je vermogen is naar de maan," dan zou je de waarheid spreken."

Heeft hij met algemeene stemmen een proces ge-

wonnen, dan maakt hij den man, die de redevoering voor hem schreef, er een verwijt van, dat deze vele rechtsgronden heeft weggelaten.

En wanneer zijn vrienden voor hem gecollecteerd hebben en iemand zegt: „Wees blij," dan antwoordt hij: „En waarom? Omdat ik ieder zijn geld moet terug geven en bovendien nog dankbaar moet wezen, als had ik een weldaad genoten?"

ACHTERDOCHT

Ongetwijfeld is *achterdocht* het vermoeden, dat alle menschen onrechtvaardig handelen.

Achterdochtig is de man, die, als hij zijn slaaf heeft uitgestuurd om inkoopen voor het middagmaal te doen, een anderen slaaf hem achterna zendt om te informeeren, voor hoeveel hij heeft gekocht.

En wanneer hij zelf het geld draagt gaat hij elke paar minuten zitten om te tellen, hoeveel het is.

Zijn vrouw vraagt hij, als hij al in bed ligt, of ze de geldkist gesloten heeft, en of het buffet met de bekers wel verzegeld is, en of de grendel voor de voordeur is geschoven; en al zegt ze van ja, dan staat hij desalniettemin zelf naakt op uit zijn bed, en op zijn bloote voeten steekt hij de lamp aan en doet de ronde om dat alles na te gaan en eerst dan gaat hij eindelijk slapen.

Van menschen, die hem geld schuldig zijn, vordert hij onder getuigen de rente op, opdat ze (de schuld) niet kunnen loochenen.

Ook is hij in staat zijn mantel te laten reinigen niet bij dengeen, die dat werk het beste doet, maar bij den voller, die een betrouwbaren borg kan stellen.

En wanneer iemand komt om bekers te leenen, dan geeft hij die bij voorkeur niet; is het echter een goede vriend of bloedverwant, dan toetst hij ze bijna in het vuur, en weegt ze — ja het scheelt weinig, of hij neemt een borg, vóórdat hij ze meegeeft.

Zijn slaaf, zoo die hem begeleidt, beveelt hij niet achter maar vóór hem te loopen, om hem in het oog te houden, opdat hij onderweg niet ontsnapt.

Heeft iemand iets bij hem gekocht en zegt deze: „Tel het maar bij elkaar en schrijf het in uw boek, want ik heb nog wat te doen," dan antwoordt hij: „Doe geen moeite (het geld) te zenden; want ik zal wel met u mee gaan, totdat u klaar is."

AANSTOOTELIJKE VIESHEID

Aanstootelijke viesheid is een (voor anderen) hinderlijke verwaarloozing van het lichaam.

Aanstootelijk vies is de man, die met uitslag en witte vlekken en zwarte nagels rondloopt en vertelt, dat dat hereditaire kwalen van hem zijn: want niet alleen hij zelf lijdt er aan, maar ook zijn vader en zijn grootvader, en niet licht zou men in hun familie een kind onderschuiven!

Natuurlijk is hij er ook juist de man naar, om open wonden te hebben aan het scheenbeen en kwetsuren aan de teenen en deze niet te kureeren, maar erger en erger te laten worden; en zijn oksels zijn — als bij een dier — dicht behaard tot ver op zijn zijden, en zijn tanden zwart en aangevreten [zoodat het onaangenaam is met hem om te gaan].

En ook deze bijzonderheden heeft hij: onder het eten snuit hij zijn neus; onder het offeren krabt hij zich; spreekt hij met iemand, dan sputtert hij daarbij; en onder het drinken laat hij een boer.

Met ongewasschen voeten ligt hij bij zijn vrouw in bed.

In het badhuis gebruikt hij ranzige olie om zich in te smeren.

En hij doet een dik hemd en een zeer dunnen mantel vol vlekken aan en gaat zóó naar de markt.

LOMPHEID

Lompheid is te definieeren als een hinderlijke wijze van optreden, die evenwel anderen niet benadeelt.

Lomp is de man, die binnenkomt bij iemand, die juist ingeslapen is, en hem wekt, om een praatje met hem te maken.

Menschen, die op het punt staan af te varen, houdt hij op.

En als men komt om hem te spreken verzoekt hij te wachten, totdat hij klaar is met zijn wandeling.

Hij neemt het kind af van de voedster, kauwt zelf het eten om het te voeden, en geeft het liefkoozende naampjes al smakkend met de lippen en het „een van de grapjes van papa" noemend.

En onder het eten vertelt hij, dat hij nieskruid heeft ingenomen, en dat het er toen van boven en van onder bij hem uitkwam, en dat de gal in zijn uitwerpselen zwarter was dan de soep, die op tafel staat.

Ook is hij in staat in het bijzijn der huisgenooten te vragen: „Zeg me eens, moedertje, toen de weeën begonnen en ik geboren werd, hoe voelde je je toen?"

En hij antwoordt voor haar, dat kinderen krijgen aangenaam (en onaangenaam tegelijk [1]) is, maar dat het niet gemakkelijk is iemand te vinden, die het een heeft zonder het ander.

(Is hij bij iemand te eten, dan zegt hij [1]), dat hij thuis koud regenwater heeft, en dat hij een tuin heeft met vele malsche groenten, en een kok, die de fijne spijzen goed toebereidt; en dat zijn huis veel van een herberg heeft — want altijd is het vol — en dat zijn vrienden wel lijken op het vat zonder bodem: immers met al zijn weldaden kan hij hen maar niet verzadigen.

En is hij zelf gastheer, dan laat hij zijn gasten zien, wat voor een vent zijn parasiet is, en terwijl hij hen onder den wijn animeert, zegt hij, dat er voor het genot van de aanwezigen gezorgd is, en dat zijn slaaf, als ze dat wenschen, haar [2]) terstond bij den bordeelhouder zal gaan halen, „opdat wij allen van haar fluitspel genieten en pleizier hebben."

---

[1]) Naar gissing ingevoegd.
[2]) Bedoeld is de fluitspeelster, die de gasten na den maaltijd met zang en spel amuseert.

KLEINZIELIGE EERZUCHT

Kleinzielige eerzucht kan men noemen een onwaardig streven naar onderscheiding.

Kleinzielig eerzuchtig is de man, die, als hij uit eten gevraagd is, zijn best doet aan tafel vlak naast den gastheer aan te liggen.

Zijn zoon voert hij, om hem te laten knippen, naar Delphi.

En ook zorgt hij er voor, dat hij een negerslaaf heeft om hem te begeleiden.

Wanneer hij een mina [1]) te betalen heeft, draagt hij er zorg voor, dat de som in nieuw geld uitbetaald wordt.

Ook is hij er juist de man naar, om voor een kouw, die hij in zijn huis er op na houdt, een laddertje te koopen en een koperen schildje te laten maken, waarmee de kouw op het laddertje heen en weer kan huppelen.

Heeft hij een rund geofferd, dan spijkert hij de voorhoofdshuid tegenover den ingang vast, met groote guirlanden omwonden, opdat degenen, die binnenkomen, zien dat hij een rund heeft geofferd.

---

[1]) Een geldsom ter waarde van plm. *f* 45.

En heeft hij met de ridders aan een optocht deelgenomen, dan geeft hij al het andere aan zijn slaaf om naar huis terug te brengen en den mantel omslaande wandelt hij met de sporen nog aan over de markt rond.

Als zijn Maltesisch schoothondje gestorven is, laat hij daarvoor een grafteeken maken en ook een zuiltje met het opschrift: „Bloempje uit Malta."

En als hij een koperen ring in den tempel van Aesculapius heeft gewijd, dan poetst hij dien dagelijks op, versiert hem met bloemen en oliet hem.

Natuurlijk weet hij ook van zijn mede-prytanen [2]) gedaan te krijgen, dat hij aan het volk den uitslag van het offer mag melden, en bekleed met een prachtig gewaad en omkranst treedt hij dan op en spreekt: „Mannen van Athene, wij prytanen brachten offers aan de Moeder der Goden: de offers waren passend en de offers waren schoon: en neemt gij haar goede gaven aan!" En als hij dat heeft bericht gaat hij terug naar huis en vertelt aan zijn vrouw, dat hij een bij uitstek gelukkigen dag heeft gehad.

---

[2]) Gemeenteraad.

GIERIGHEID

Gierigheid is gebrek aan eergevoel, waar het uitgaven betreft.

Gierig is de man, die, als hij met een tragedie de zege heeft behaald, een houten haarband wijdt aan Dionysus, en dat nog wel met zijn naam er op.

Worden er door het volk vrijwillige bijdragen aan de schatkist aangeboden, dan staat hij mee op — maar zwijgt, òf hij pakt zich weg uit de vergadering.

En als hij een van zijn dochters uithuwelijkt verkoopt hij het vleesch van het offerdier behalve de voor den priester bestemde stukken, en op de bruiloft huurt hij bedienden op voorwaarde, dat ze zelf voor hun eten zorgen.

Als hij trierarch [1] is legt hij de voor den stuurman bestemde dekens voor zich zelf neer op het verdek, terwijl hij de zijne opbergt.

Ook is hij in staat zijn kinderen niet naar school te sturen op het Muzenfeest, maar te zeggen, dat ze ziek zijn — opdat ze geen bijdragen behoeven te geven.

En heeft hij op de markt inkoopen gedaan, dan

[1]) Kapitein van een schip.

neemt hij zelf het vleesch en de groenten mee in zijn borstzak.

Hij blijft thuis, wanneer hij zijn mantel in de wasch heeft gegeven.

En als een vriend bezig is bijdragen te verzamelen en hem daarover gesproken heeft, slaat hij, wanneer hij hem uit de verte ziet aankomen, een zijstraat in en gaat langs een omweg naar huis.

Voor zijn vrouw, die hem nog wel een huwelijksgift heeft meegebracht, koopt hij geen slavin, maar, als ze uitgaat, huurt hij op de vrouwenmarkt een meisje om haar te begeleiden.

Hij draagt herhaaldelijk opgelapte schoenen en zegt, dat ze zoo sterk zijn als horen.

Als hij opgestaan is veegt hij het huis en stoft de sofa's af.

En wanneer hij gaat zitten slaat hij zijn ouden mantel — het eenige kleed, dat hij draagt — om.

OPSNIJDEN

Ongetwijfeld kan men *opsnijden* noemen een pretentie maken op gefingeerde voordeelen.

Een *opsnijder* is de man, die staande op den havendam aan vreemdelingen vertelt, hoe hij veel geld in de zeeassurantie gestoken heeft.

En hij weidt uit over zijn voorschotbank, hoe groot die wel is, en hoe groote sommen hij zelf al verdiend en verloren heeft, en terwijl hij zoo met millioenen om zich heen gooit, stuurt hij zijn slaaf naar de wisseltafel, waar hij twee kwartjes in deposito heeft.

Ook is hij in staat een medereiziger onderweg voor den gek te houden met het verhaal, hoe hij deelgenomen heeft aan Alexander's veldtochten, en hoe hij tegenover dezen stond en hoeveel met kostbare steenen bezette bekers hij mee heeft gebracht; en omtrent de kunstenaars in Azië beweert hij, dat ze beter zijn dan de Europeesche; en dat alles zegt hij, terwijl hij nooit ergens buiten Attica is geweest.

Ook vertelt hij, dat hij thuis wel drie brieven van Antipater heeft, waarin deze er bij hem op aandringt in Macedonië te komen: maar hoewel hem het verlof

tot vrije uitvoer van timmerhout werd aangeboden, heeft hij geweigerd, om toch maar bij niemand in verdenking te komen: „dan hadden de Macedoniërs vroeger moeten opstaan." [1])

Verder zegt hij, dat tijdens den hongersnood zijn uitgaven meer dan 5 talenten bedroegen, die hij besteedde voor de behoeftige burgers — want weigeren kan hij niet.

En als onbekenden naast hem zijn gezeten, verzoekt hij één van hen de rekensteenen op te zetten en terwijl hij bij 600 drachmen en bij één mina rekent en bij al die posten op overtuigende wijze namen voegt, komt hij tot een totaal van wel 10 talenten; en dat, zegt hij, heeft hij opgebracht alleen al aan vrijwillige bijdragen; en hij voegt er bij, dat hij de trierarchieën en de publieke diensten, die hij op zich genomen heeft, niet eens mee telt.

Ook gaat hij naar de plaats, waar luxepaarden verkocht worden en neemt tegenover de verkoopers het air aan, alsof hij lust heeft te koopen.

Of hij gaat naar de uitstaltafels en zoekt voor 2 talenten aan garderobe uit, om dan zijn slaaf een standje te maken, daar deze hem vergezelt zonder beurs.

Hij woont in een huurhuis, maar vertelt aan

---

[1]) Hij dicht den Macedoniërs de bedoeling toe om hem — den man van invloed — te Athene impopulair te maken!

iemand, die hem niet kent, dat hij dit huis van zijn vader heeft geërfd en dat hij plan heeft het te verkoopen, omdat het hem te klein wordt voor het ontvangen van gasten.

AANMATIGING

Aanmatiging is een gevoel van minachting voor de geheele wereld — behalve zich zelf.

Aanmatigend is de man, die tot een ander, die haast heeft, zegt, dat hij hem na het eten kan treffen bij zijn wandeling.

Bewijst hij iemand een weldaad, dan maant hij hem aan die niet te vergeten.

Kiest men hem tot scheidsrechter, dan beslist hij de zaak en passant, slenterend langs de straat.

Wanneer hij tot een ambt wordt gekozen bedankt hij, terwijl hij onder eede verklaart geen tijd te hebben.

En niemand wil hij het eerst bezoeken.

Ook is hij in staat menschen, die hem iets willen verkoopen of die iets van hem gepacht hebben te gelasten bij het dagekrieken tot hem te komen.

Op straat, als hij wandelt, spreekt hij niet met de menschen, die hij tegenkomt, maar hij houdt den blik op den grond gericht, en dan weer, als hem dat invalt, gooit hij het hoofd in den nek.

Zoo dikwijls hij zijn vrienden onthaalt, eet hij zelf niet mee, maar gelast een van zijn ondergeschikten voor hen te zorgen.

En zoo hij ergens heen gaat, zendt hij iemand vooruit, om aan te kondigen, dat hij er aan komt.

Noch bij het zalven, noch bij het baden, noch bij het eten zal hij een bezoeker binnenlaten.

Natuurlijk beveelt hij ook, als hij met iemand afrekent, zijn slaaf de rekensteenen op te zetten, het bedrag op te tellen en dit op zijn rekening te schrijven.

En in een brief schrijft hij niet: „Het zou me aangenaam zijn, als ge....", maar: „ik wil, dat dit of dat gebeurt," of: „ik heb naar u gezonden en wensch te ontvangen," of: „zóó en niet anders," of: „zonder verwijl."

LAFHEID

Gewis kan men *lafheid* noemen een terugdeinzen van de ziel uit angst.

Laf is de man, die onder het varen voorgebergten voor kaperschepen aanziet; en als de golven opkomen vraagt hij, of soms een van de opvarenden niet ingewijd is [1]; en het hoofd omhoog stekend, informeert hij bij den stuurman, of hij de kust wel vermijdt, en wat hij van het weer denkt, en tot zijn buurman zegt hij, dat hij bang is van wege een droom; dan trekt hij zijn onderkleed uit en geeft dit aan zijn slaaf, of hij smeekt, dat men hem aan land zet.

En op een veldtocht roept hij als de infanterie uitrukt de mannen van zijn compagnie tot zich, hen gelastend bij hem te komen staan en eerst rond te zien, en hij zegt, dat het zaak is uit te maken, welke van beide partijen de vijand is.

Hoort hij echter geschreeuw en ziet hij mannen vallen, dan zegt hij tot degenen, die naast hem staan, dat hij in zijn haast heeft vergeten zijn sabel mee te nemen, rent naar zijn tent, stuurt zijn oppasser uit met het bevel de positie der vijanden te verkennen

[1] Nl. in de Samothracische mysteriën, wat de gevaren op zee afwendt.

en ondertusschen verbergt hij het wapen onder zijn hoofdkussen; dan verbeuzelt hij geruimen tijd, als zocht hij er naar.

Ziet hij dan — nog in zijn tent — dat men een van zijn vrienden gewond aan komt dragen, dan vliegt hij naar hem toe, spreekt hem moed in en helpt hem dragen, terwijl hij hem onder de armen neemt; en hij verpleegt hem en sponst hem af en naast hem gezeten jaagt hij de vliegen van zijn wonde en alles doet hij eerder, dan vechten met de vijanden. En als de trompetter het signaal tot den aanval blaast, zegt hij, terwijl hij in zijn tent zitten blijft: „Loop naar den duivel! Met zijn eeuwig getoeter zal hij den man verhinderen in te slapen."

En bedekt met het bloed uit een andermans wonde loopt hij den uit den strijd terugkeerenden soldaten tegemoet en vertelt, als had hij werkelijk gevaar geloopen: „Eén van mijn vrienden heb ik gered!" Dan brengt hij de mannen van zijn phyle bij den gewonde om hem te zien en tegelijk deelt hij ieder hunner mee, hoe hij zelf met eigen handen hem naar zijn tent heeft gebracht.

OLIGARCHISCH TEMPERAMENT

Oligarchisch temperament kan men noemen een naar macht en voordeel strevende zucht naar gezag.

Oligarchisch van temperament is de man, die, als het volk er over beraadslaagt, wie men den magistraat door keuze zal toevoegen, om mee den optocht te regelen, optreedt en als zijn meening verkondigt, dat die mannen onbeperkte volmacht moeten hebben; en als andere er 10 voorslaan, verklaart hij: „Eén is voldoende, maar dat moet een mán zijn." En van de Homerische verzen heeft hij slechts dit ééne in zijn geheugen:

„Slecht voor de volk'ren is veler bestuur, aan
één zij de leiding" —

maar van de rest weet hij niets.

Natuurlijk is hij er ook de man naar, om zulke frasen te gebruiken: „Wij moeten onder ons samenkomen en daarover beraadslagen en ons ver houden van het rapalje en de markt, en we moeten er mee ophouden ons met ambten af te geven en ons persoonlijk door die kerels te laten beleedigen of eeren"; en: „Of zij of wij moeten wonen in de stad."

Eerst midden op den dag gaat hij uit, den mantel in fraaie plooien omgeworpen, het haar matig lang,

en de nagels keurig geknipt, en deftig stapt hij voort, terwijl hij in tragischen toon spreekt: „Vanwege die sycophanten is het niet uit te houden in de stad," en „Schandelijk worden wij voor de rechtbank behandeld door die omgekochte kliek," en „Ik verbaas mij er over, wat die menschen, die zich met staatszaken inlaten toch eigenlijk willen," en „Ondankbaar is het volk en steeds een speelbal van hem, die maar uitdeelt en geeft," en dat hij zich schaamt in de volksvergadering, wanneer zoo'n verwaarloosde hongerlijder naast hem zit.

Ook zegt hij: „Wanneer zal er eens een einde aan komen, dat wij ons door die publieke diensten en die trierarchieën laten ruïneeren?" en dat het ras van de volksleiders onuitstaanbaar is, waarbij hij verklaart, dat Theseus [1]) in de eerste plaats de oorzaak van al die ellende voor de stad is geworden; want die bracht het volk uit 12 steden in één te zamen (en maakte het sterk, zoodat de groote hoop alle gezag in handen kreeg), terwijl de koninklijke macht werd vernietigd; maar hij kreeg zijn verdiende loon; immers hij zelf werd het eerste slachtoffer van die democraten.

En andere uitingen van dien aard geeft hij ten beste aan vreemdelingen en diegenen van de burgers, die in aard en politieke overtuiging met hem overeenstemmen.

---

[1]) Oude koning van Athene.

LAATLEERSCHHEID

Laatleerschheid kan men noemen een neiging om zich in te spannen voor dingen, waarvoor men te oud is.

Laatleersch is de man, die nog op zijn zestigste jaar passages uit het hoofd leert, welke hij echter — als hij die onder den wijn wil voordragen — vergeten blijkt.

Van zijn zoon leert hij het „Rechtsom!" en „Linksom!" en „Rechtsomkeert!"

Voor heroënfeesten betaalt hij met de jonge mannen een bijdrage om aan den fakkelloop deel te mogen nemen.

Natuurlijk werpt hij ook, zoo hij soms in een Heraclestempel genoodigd is, zijn mantel af en tracht den kop van den stier omhoog te heffen om dien achterover te buigen.

Ook treedt hij worstelperken binnen en doet mee aan de oefeningen.

In de kermistenten houdt hij het drie of vier voorstellingen uit om de (nieuwe) liedjes uit het hoofd te leeren.

En wordt hij ingewijd in den dienst van Sabazius,

dan doet hij zijn best om bij den priester den prijs der schoonheid te krijgen.

Wanneer hij verliefd is op een hetaere, bestookt hij haar deur met stormrammen, krijgt een pak slaag van zijn medeminnaar en moet voor den rechter komen.

En als hij op een andermans paard naar buiten rijdt, dan valt hij er af — terwijl hij zich in de rijkunst oefent — en krijgt een gat in het hoofd.

In een vereeniging van decadisten [1]) onthaalt hij degenen, die met hem den bloei dier vereeniging bevorderen.

Met zijn eigen dienaar speelt hij tableaux-vivants.

En met den oefenmeester van zijn zoons houdt hij wedstrijden in het boogschieten en in het speerwerpen, waarbij hij dezen aanraadt van hém te leeren, alsof ook de ander dat werk niet verstond.

Ook draait hij, wanneer hij worstelt in het badhuis, herhaaldelijk met zijn achterste om den indruk te maken een wel-geschoolde sportsman te zijn.

En wanneer er vrouwen in de buurt zijn, oefent hij zich in danspassen bij zich zelf neuriënd.

---

[1]) Een vereeniging, die op den 10den dag van elke maand feest viert.

KWAADSPREKERIJ

Kwaadsprekerij is een neiging der ziel tot het naar beneden trekken van anderen bij het spreken.

Een *kwaadspreker* is de man, die op de vraag: „Wie is die of die?" deftig in den stijl der genealogen antwoordt: „Eerst zal ik beginnen bij zijn afkomst; zijn vader heette oorspronkelijk Sosias, in dienst werd hij Sosistratus, [1]) maar, sinds hij onder de burgers is ingeschreven, Sosidemus. [2]) Zijn moeder evenwel — de freule — is een Thracische: de schat heet ten minste Crinocoraca; en ze zeggen, dat dergelijke dames in haar vaderland van adel zijn. Wat hem zelf echter betreft, hij is — zooals te verwachten is bij zulke ouders — een gemeene galgebrok!"

En tot een argeloos mensch zegt hij: „Neen maar ik ken die geschiedenis, die jij in je onnoozelheid nog tegenover mij verdedigt," en dan in bijzonderheden tredend: „Die vrouwen sleuren de voorbijgangers met zich mee van de straat," en „Dat is huize „Beenen in de Lucht"; want het gaat daar

---

[1]) „Legerredder".
[2]) „Volksredder".

maar niet, zooals het heet, om een grapje, maar als honden hangen ze op straat aan elkaar," en „Kort en goed, het zijn van die echte mannenbeheksters," en „Zelf doen ze de voordeur open."

Natuurlijk helpt hij ook een handje mee, als anderen kwaad spreken en dan zegt hij: „Neen maar ik heb dien kerel leeren haten meer dan iemand anders; immers zijn gezicht is al afschuwelijk, maar zijn gemeenheid — niets is daarmee te vergelijken. En dat kan ik bewijzen: immers zijn eigen vrouw, die hem een huwelijksgift bij talenten heeft aangebracht, en die hem een kind heeft geschonken, geeft hij drie centen voor toespijs en hij dwingt haar op Poseidonsdag [1]) een koud bad te nemen."

Ook is hij, als hij in gezelschap van anderen zit, in staat over iemand, die juist opgestaan is, te spreken en, is hij eenmaal begonnen, dan laat hij zich zelfs niet weerhouden op diens verwanten af te geven.

En ontzaglijk veel kwaad vertelt hij van zijn eigen vrienden en nabestaanden, ja zelfs van de dooden, terwijl hij kwaadspreken noemt vrijmoedigheid en democratische oprechtheid en onafhankelijkheid en van alle dingen in het leven dát het liefste doet.

---

[1]) Midden in den winter.

VRIENDSCHAP VOOR SCHELMEN

Vriendschap voor schelmen is een zwak voor gemeenheid.

Vriend van schelmen is de man, die den omgang zoekt van lieden, die processen hebben verloren en in crimineele zaken zijn veroordeeld, in de meening, dat hij, zoo hij met zulke menschen omgaat, meer ervaring zal krijgen en grooter ontzag inboezemen.

En over brave menschen zegt hij, dat dat maar schijn is, en hij beweert, dat niemand braaf is en dat allen gelijk zijn; ja zelfs maakt hij er iemand een verwijt van, dat hij braaf is.

Den schelm daarentegen noemt hij een man zonder vooroordeelen, als men maar de moeite wil nemen hem nader te leeren kennen, en hij erkent, dat de andere zaken, die de menschen over hem vertellen, waar zijn, doch dat men eenige dingen niet weet: want, zegt hij, hij is een knappe kop, een echt vriend voor zijn vrienden, en een man van tact; ja, hij maakt zich warm voor hem, dat hij nog nooit een meer geschikten kerel heeft ontmoet.

Ook staat hij hem bij in de volksvergadering, als

hij spreekt, of voor de rechtbank, wanneer hij aangeklaagd is; en hij houdt er van tot de rechters te zeggen, dat men niet den man, maar de zaak moet beoordeelen; en hij verklaart van hem, dat hij een wachthond is van de democratie, immers hij houdt degenen, die haar kwaad willen doen, in het oog; en, zegt hij: „Wij zullen geen menschen meer vinden, die zich moeite willen geven voor het algemeen welzijn, als we zulke lieden laten vallen."

Ook is hij er een baas in als beschermer van deugnieten op te treden en voor de rechtbank in kwade zaken te conspireeren en als lid van de jury dat, wat door de partijen te berde wordt gebracht, in den slechtsten zin op te vatten.

SCHRAAPZUCHT

Schraapzucht is een buitensporig streven naar schandelijk voordeel.

Schraapzuchtig is de man, die, als hij gasten heeft, geen voldoend aantal broodjes op tafel laat zetten.

En hij leent van een gast, die bij hem zijn intrek neemt.

Als hij de porties verdeelt, zegt hij, dat het billijk is, dat de verdeeler een dubbele portie ontvangt en zonder verwijl voegt hij de daad bij het woord.

Wanneer hij wijn verhandelt, verkoopt hij aan zijn vriend met water aangemengden wijn.

En op dat uur gaat hij met zijn zoons naar de comedie, wanneer de theaterpachters de menschen zonder entrée toelaten.

Als hij in staatsdienst op reis is, laat hij het door de stad verstrekte reisgeld thuis en leent van zijn medegezanten; zijn slaaf laadt hij een grooteren last op, dan deze dragen kan en van allen geeft hij hem de kleinste porties; ook vordert hij zijn aandeel in de gastgeschenken, om deze te verkoopen.

Bij het zalven in het badhuis roept hij: „Je hebt ranzige olie gekocht, jongen!" en dan zalft hij zich met die van een ander.

Van de centen, die z'n slaven op straat vinden, is hij in staat zijn deel te eischen onder den uitroep: „Samen deelen!"

En als hij zijn mantel in de wasch heeft gegeven, leent hij er een bij een bekende en stelt het teruggeven meerdere dagen uit, totdat de mantel wordt opgeëischt.

Ook zúlke trekken vertoont hij: met een Harpagonmaat met ingedeukten bodem deelt hij zelf zijn slaven hun porties uit, waarbij hij zorgvuldig den kop er af strijkt.

En als een vriend van hem meent, dat iets volgens den vasten regel verkocht wordt, koopt hij het hem onder de hand weg en verkoopt het dan tegen verhoogden prijs.

Natuurlijk geeft hij ook bij het betalen van een schuld van 30 mina's 4 drachmen te weinig terug.

En als zijn zoons niet de heele maand naar school gaan wegens ongesteldheid, trekt hij dit naar verhouding van het schoolgeld af, terwijl hij gedurende de maand Anthesterion hen heelemaal niet naar de les stuurt, omdat er dan zooveel vacantiedagen zijn en hij dus het schoolgeld niet wenscht te betalen.

Krijgt hij van een slaaf diens loon dan vordert hij bovendien het wisselgeld voor het koper, en dat doet hij evenzoo, wanneer hij afrekent met zijn rentmeester.

En als hij de leden van zijn geslacht onthaalt,

vordert hij de kosten voor het onderhoud zijner slaven uit de gemeenschappelijke kas en hij noteert het aantal der op tafel achtergebleven halve radijzen, opdat de bedienden die niet nemen.

Wanneer hij met bekenden op reis is maakt hij gebruik van hún slaven, maar zijn eigen slaaf verhuurt bij buitenshuis zonder diens loon in de gemeenschappelijke kas te storten.

Natuurlijk brengt hij ook, wanneer men bij hem aan huis op gemeenschappelijke kosten dineert, het brandhout, dat hij levert, en de linzen en de azijn en het zout en de olie voor de lamp heimelijk in rekening.

En als een van zijn vrienden trouwt of een dochter uithuwelijkt, gaat hij een tijdje tevoren op reis, opdat hij geen bruilofsgeschenken behoeft te zenden.

En van zijn bekenden leent hij van die dingen, die men noch pleegt terug te vragen, noch, als iemand ze weerom wil geven, licht aanneemt.

VERTALING DER CITATEN

bl. XI: Ditmaal heb ik het gewaagd de rol van vroedvrouw te spelen door te helpen deze kinderen in de wereld te brengen, die de vader had willen smoren, nadat hij ze, in losse lakens gewikkeld, had achtergelaten, zoo gauw als zijn Fantasie ze gebaard had.
Ze zijn geschreven in de eerste plaats voor zijn eigen genoegen om den tijd op het land aangenaam door te brengen en op het dringend verzoek van vrienden heeft hij ze uit zijn handen laten gaan. Maar toen ze afzonderlijk van hand tot hand gingen in geschreven exemplaren groeiden ze ten laatste tot een vrij groot aantal in een klein boekje, en onder zooveel verschillende, verspreide transcripties zouden wellicht enkele zeer onvolmaakte en vervalschte door de pers zijn gegaan, indien de schrijver geen spoedige middelen ter voorkoming had aangewend.

bl. XV: Wanneer hij met zijn vriend wandelt, dan be zweert hij hem, dat men naar niemand anders kijkt.

bl. XVI: Als zijn bediende ook maar een aarden schotel breekt door gebrek aan licht, houdt hij het af van zijn driemaandelijksch loon.
Hij is er ook de man naar om naar voren te dringen als gids van een weg, dien hij niet kent. Als hij zijn bediende een boodschap opgedragen heeft zendt hij een tweeden achter hem aan, om te hooren hoe die overgebracht is.

bl. XVIII: Zijn geest wordt weinig afgeleid door voorwerpen, maar, als hij een goede, vette koe tegen-

komt, dan staat hij verstomd en verbaasd, en al is zijn haast ook nog zoo groot dan geeft hij een half uur van zijn tijd aan aandachtige beschouwing.
Om den dood bekommerde hij zich nooit en als hij zijn oogst maar te voren binnen krijgt, laat hem komen wanneer hij wil — het deert hèm niet.
Zijn vader heeft hem geschreven als zijn eigen kleine geschiedenis, waarin hij die dagen van zijn leven leest, die hij zich niet kan herinneren; en zucht bij het zien van de onschuld, die hij heeft overleefd.

bl. XIX: De niet zeer fraaie vertaling van dit sonnet door Burgersdijk luidt:
Als veertig winters uw gelaat berennen,
Loopgraven delven in der schoonheid veld,
Wie zal dan 't prachtkleed uwer jeugd herkennen,
Eens hooggeroemd, dan voor een vod geteld?
Dan vraagt men, waar uw schoon is heengetogen,
Waar heel de schat is van uw lentetijd;
En zegt gij: „In deez' diepgezonken oogen",
't Ware eeuw'ge schande, een roem, die niet gedijt.
Wat and're roem, droeg uwe schoonheid rente,
En kondt gij zeggen: „Ziet, dit schoone kind
Betaalt mijn reek'ning, schuldvrij is mijn lente;
Mijn erf'nis is 't, wat elk zoo lief'lijk vindt"!
Zoo wierdt gijzelf verjongd, al zijt gij oud
En zaagt uw bloed verwarmd, al voelt gij 't koud.

bl. XX: Men kan als schrijver het volmaakte slechts bereiken en zoo mogelijk de ouden overtreffen door hen na te volgen.

bl. XXI: Hij streeft er slechts naar den mensch verstandig te maken.
Weinig vrouwen zijn zóó volmaakt, dat ze een echtgenoot beletten minstens éénmaal per dag berouw er over te hebben, dat hij een vrouw

heeft, of hem, die er geen heeft, gelukkig te noemen.

bl. XXIII: Eén ding slechts heeft aan Molière ontbroken: platheid in taal en barbarismen te vermijden en zuiver te schrijven.
Kan men het niet vergeven, dat zij hun werken doorspekt hebben met vuile platheden.
Kan niet geëvenaard worden daar, waar hij uitblinkt: dan is hij oorspronkelijk en onnavolgbaar; maar hij blijft zich zelf niet gelijk.
De slaaf heeft slechts één meester, de eerzuchtige heeft er evenveel als er lieden zijn, die hem kunnen helpen in zijn carrière.
Niets eert een vorst meer dan de bescheidenheid van zijn gunsteling.
Bescheidenheid is voor de verdienste, wat de schaduwen zijn voor de figuren in een schilderij: zij geeft haar kracht en relief.
Wie geen Erasmus zijn kan moet zijn best doen bisschop te worden.

bl. XXIV: Uit goedheid buigt zij zich neer tot haar minderen en van zelf herneemt zij haar natuurlijke houding.
Doet ons leven zonder een vrouw of doet ons die met wie wij leven verdragen.
Aan de groote hoop lieten ze de kunst over verstaanbaar te spreken.
Het lamlendigst karakter heeft hij, die geen karakter heeft.